

NYERE OG NYESTE TID

MARIE BACH, OLE DEGN OG POUL STRØMSTAD: *Køge 1500-1950*, Scandinavian Atlas of Historic Towns, no. 7, Danish Committee for Urban History, Odense University Press 1993, teksthæfte 106 s. i stort format, 27 kortblade, kr. 250 i abonnement, i løssalg kr. 300.

Med udgivelsen af dette byatlas må *Køge* siges at være en af de mest vel-publikerede danske byer, idet byen indenfor de seneste år har været genstand for ikke mindre end tre afhandlinger. I 1985-1988 udkom *Køge* bys historie 1-2, i 1986 kom *Køge*-bindet i serien *Middelalderbyen* og nu senest et omfattende by-atlas.

I lighed med de tidligere udkomne atlas i denne nordiske serie er der tale om en fyldig systematisering og publicering af en stor del af det kartografiske, topografiske og statistiske kildemateriale til den behandlede by. Herved supplerer atlasset på glimrende vis de to ovennævnte fremstillinger af *Køges* historie. Ikke mindst de store matrikelkort er et værdifuldt supplement og letter læserens orientering i byplanen og lokaliseringen af de enkelte ejendomme og bygninger betydeligt.

Atlasset omfatter et teksthæfte i to dele samt 27 kortblade. I teksthæftets første del redegøres for byens beliggenhed, areal, byplan og bebyggelse, befolkningsudvikling samt erhvervs- og socialtopografi. Specielt afsnittene om erhvervs- og socialtopografien tiltrækker sig opmærksomhed, idet disse bygger på fyldige oplysninger om erhverv, indkomst, skat og bopæl for årene 1640, 1682, 1761, 1870 og 1950. Disse oplysninger er samlet i teksthæftets anden del. Materialet fremlægges i skematisk form, så det er muligt at følge udnyttelsen af og beboelsen på de enkelte matrikler over en 300 årig periode. I *Køge* var de rigeste 10% af befolkningen gennem alle tre århundreder således koncentreret om eller i umiddelbar nærhed af torvet, mens andre kvarterer var egentlige fattigkvarterer. Denne opdeling af byen holdt sig frem til udflytningen fra bykernen fra 1950'erne og frem. Erhvervsmæssigt var købmandsstanden gennem den behandlede periode det førende lag i byen, ikke mindst i kraft af en betydelig korneksport via byens havn.

By-atlasset om *Køge* kan ikke kun varmt anbefales til alle med interesse for byhistorie, men også til alle som arbejder med social- og erhvervshistorie i den behandlede periode.

Poul-Erik Bjørn Nielsen

Resens Atlas. Gotland. Udg. af JACOB ISAGER OG THOMAS W. LASSEN. Odense Universitetsforlag, 1994. 104 sider, 4 plancher. 175 kr.

Afsnittet om Gotland i Peder Hansen Resens Atlas Danicus er skrevet for at hævde Danmarks ry overfor et europæisk publikum og understrege dets adkomst til øen. Resens manuskript led som bekendt en krank skæbne, men netop Gotland er godt overleveret. Resen er mere sekundær her, hvor han af gode grunde ikke bygger på præsteindberetninger eller selvsyn. Til gengæld er Jacob

Isagers indledning, oversættelse og kommentarer af fornemste kvalitet. Det rige billedmateriale underkastes særskilt analyse af Thomas W. Lassen. Især mærker man sig den interessante pennetegning af stormen på Visby den 1. maj 1676.

Mikael Venge

HANS SCHULTZ HANSEN: *Det sønderjyske Landbrugs Historie 1830-1993*. Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland og Fælleslandboforeningen for Nordslesvig. Skrifter, udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland Nr. 72, Aabenraa 1994, 446 s., ill.

Denne bog imødekommer et stort behov for en samlet skildring af det sønderjyske landbrugs historie i en periode, der om nogen har været fyldt af omvæltninger, politisk som økonomisk-socialt. De fleste historikere, i hvert fald af det lidt ældre slægtled, er af skiftende lærere blevet overhørt adskillige gange om deres kendskab til mytiske årstal som 1848, 1864 og 1920, men hvad dagligdagen i landsdelen ellers bød på, har for mange været ukendt terræn. Men nu forsøger Hans Schultz Hansen at sprede den tåge af krudtrøg, der fra Dybbøls skanser synes at have bredt sig ind over det snart dansk styrede, snart tysk dominerede landskab.

Gennem fire store afsnit, adskilt af årstallene 1830, 1864, 1914 og 1950, fører han rask udviklingen igennem agerbrugets modernisering, husdyrbrugets intensivering, krige og kriser til traktoralderens ensomme landmandsliv med teknikken som en stum landbrugsmedhjælper. Desuden hidsætter han et ultrakort rids af Sydslesvigs landbrugsudvikling efter den endelige indmelding i Tyskland 1920. Det hele er rammet ind af en velformuleret indledning og en informativ opsummering.

Selv om der enkelte steder foretages en sammenligning med den tilsvarende udvikling i moderlandet, er der i udpræget grad tale om et stykke regionalhistorie. For en gangs skyld bliver vi ordentlig informeret om de særlige forhold, der i agrar henseende gør sig gældende i dette livlige hjørne af det gammeldanske monarki. På den anden side ville informationen måske nok have vundet i dybdevirkning, om den i højere grad var set i sammenhæng med den kongerigske landbrugshistorie, hvor teknik, økonomi og politik er et fælles anliggende for landmænd nord og syd for Kongeåen.

Klart nok har skildringen sin styrke i det 19. århundredes landbrugshistorie. Her ligger forf.s egen forskning, og her færdes han hjemmevant fra marsken i vest over geesten i midten til det frugtbare moræneland i øst. Undervejs kommer vi tæt ind på landmændene og deres medhjælpere, hvad enten vi møder dem midt i det travle hverdagsliv eller til møde og fest. De er som alle andre af tidens landmænd nok styret af eksterne forhold som konjunkturer og afsætningsbetingelser, men forf. vil også gerne vise, hvorledes de forsøgte at tolke de ydre rammebetingelser ind i deres traditionsrige adfærdsmønstre. De store græsningsarealer i landsdelen og dens placering tæt ved et større marked tilsagde sønderjyderne at lægge hovedvægten på kvægopdræt og kødproduktion, men